

Biblioteksstandarder i Danmark

- december 2012

**Udvikling og implementering af standarder på
biblioteksområdet i Danmark**

Af Leif Andresen

Kulturstyrelsen

Kolofon

Titel:

Biblioteksstandarder i Danmark – december 2012

Undertitel:

Udvikling og implementering af standarder på biblioteksområdet i Danmark

Resume:

Formålet med Biblioteksstandarder i Danmark er at give et aktuelt overblik over udvikling og implementering af standarder på biblioteksområdet i Danmark.

Udgiver:

Kulturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Kulturstyrelsen

Forfatter:

Leif Andresen

LEA@kulturstyrelsen.dk

Sprog:

Dansk

URL:

<http://www.kulturstyrelsen.dk/biblioteksstandarder-i-danmark-december-2012/biblioteksstandarder-i-danmark-december-2012/>

Digital ISBN nr:

978-87-92681-36-2

Versionsdato:

12-12-2012

Dataformater:

html,htm,jpg,gif,pdf,css,js,doc

Udgiverkategori:

statslig

1. Forord

Formålet med *Biblioteksstandarder i Danmark 2012* er at give et aktuelt overblik over udvikling og implementering af standarder på biblioteksområdet i Danmark.

Publikationen er i udkast blevet drøftet i Dansk Standards udvalg S24 samt i danZIG, som begge har bidraget med kommentarer og forslag.

Den første publicering var i 2011 og det er hensigten at opdatere denne oversigt ca. en gang årligt. Publikationen knytter sig til bloggen <http://biblioteksstandarder.wordpress.com/>, hvor nyheder indenfor biblioteksstandarder i Danmark løbende bliver publiceret.

Forslag til forbedret dækning og påpegning af fejl og mangler modtages gerne.

Leif Andresen

2. Indhold

Biblioteksstandarder i Danmark	1
- december 2012	1
Udvikling og implementering af standarder på biblioteksområdet i Danmark	1
1. Forord	3
2. Indhold	4
3. Indledning	6
4. Standardisering generelt	7
5. Strategi for standardudvikling	9
6. International standardisering	11
6.1 Kort introduktion internationale organisationer generelt	11
6.2. International standardisering indenfor biblioteksområdet	12
6.3 TC 46/SC 4 Technical interoperability	12
6.4 TC 46/SC 8 Quality - Statistics and performance evaluation	13
6.5 TC 46/SC 9 Identification and description	15
6.6 TC 46/SC 11 Archives/records management	15
6.7 ISO/TC 46/WG6 Storage for archive materials	15
6.8 CEN	15
6.9 Dublin Core Metadata Initiative	16
6.10 EDItEUR	16
6.11 Europeana	16
6.12 Andre organisationer	17
7. Biblioteksstandardisering - organisering i Danmark	19
7.1 Dansk Standard	19
7.2 S-24 Information og Dokumentation	19
7.3 S-24 U4 Teknisk Interoperabilitet	19
7.4 S-24 U8 Statistik	20
7.5 S-24 U9 Identifikation og beskrivelse	20
7.6 S-24 U10 Fysisk bevaring	21
7.7 danZIG	21
7.8 Kontaktforum mellem Kulturstyrelsen og danske biblioteks RFID leverandører	22
7.9 DK5 Redaktionsgruppen	22
7.10 Forum for Rettighedshåndtering i Biblioteker – FRIB	22
7.11 Bibliografisk Råd	23
8. Brede initiativer på kulturområdet	24
9. Implementering af biblioteksstandarder i Danmark	25
9.1 Katalogisering og klassifikation	25
9.2 Søgning	27

9.3 Udveksling af bibliografiske poster	28
9.4 Udveksling af dynamiske beholdningsoplysninger	29
9.5 Udveksling af fjernlånstransaktioner	30
9.6 Udveksling af statiske beholdningsoplysninger	30
9.7 Materialeidentifikation	31
9.8 Udveksling af udlånsoplysninger	31
9.9 RFID.....	32
9.10 Brugerhåndtering.....	33
9.11 Indkøb.....	34
9.12 Statistik.....	35
9.13 Lokalsystemer	35
9.14 Andre specifikationer	36
9.15 Konverteringsbeskrivelser	37
9.16 Servicespecifikationer	38
10. Bibliografi.....	40

3. Indledning

Udvikling, vedligeholdelse og implementering af standarder indenfor biblioteksområdet i Danmark foregår i flere forskellige fora, hvor Kulturstyrelsen deltager i de fleste. Af historiske årsager er der ikke tale om en fuldstændig logisk opbygget struktur, da den afspejler både konkrete danske behov og afspejlinger af organisering af det internationale standardarbejde.

Nærværende gennemgang af gældende specifikationer, aktuelle initiativer, organisering og international deltagelse er naturligvis præget af den tekniske udvikling af biblioteker i de seneste år. Men i sagens natur er oversigten tilbageskuende og indeholder kommende standarder/specifikationer/m.m. i det omfang, at der foreligger nogle beslutninger om igangsætning, eller at det på anden vis er åbenbart, at der skal ske noget nyt.

Der er indledningsvis i oversigtsform beskrevet dansk deltagelse i international standardisering indenfor biblioteksområdet. Dernæst en beskrivelse af strukturen i Danmark, et afsnit om principper for valg af form for standardisering og dernæst en faglig opdelt gennemgang.

Reference til ISO-standarder er givet med titel (kan verificeres på http://www.iso.org/iso/catalogue_ics), øvrige med titel og URL.

Nærværende publikation giver et overblik over situationen som den ser ud nu. Derfor er der en del historik med, men ikke således at det er en historisk redegørelse. Da formålet er at give en oversigt over det aktuelt gældende, er denne oversigt i sagens natur tilbageskuende. Dog er der i enkelte tilfælde omtalt igangværende initiativer. Der er derudover ikke forudsigelser om, hvad der vil ske de kommende år.

Publikationen dækker initiativer i regi af Statens Bibliotekstjeneste (til 1997) og Biblioteksstyrelsen (1997-2007) samt initiativer indenfor biblioteksområdet i Styrelsen for Bibliotek og Medier (2007-2011) og i Kulturstyrelsen (2012-).

I forhold til 2011-udgaven er der udover en opdatering sket en supplerings med relevante specifikationer m.v. Endvidere er tilføjet et nyt afsnit 9.16 *Servicespecifikationer* med henblik på at synliggøre de tekniske specifikationer for en række nationale services.

Linked Open Data og brugerhåndtering vil formentlig påkalde sig opmærksomhed i den kommende tid. Endvidere er forberedelserne til migrering af de Z39.50 bårne services til web services allerede i gang.

4. Standardisering generelt

Formålet med standardisering er:

- At undgå spild
- At genbruge viden
- At sikre effektive arbejdsgange
- At sikre mod fastlåsnings til bestemte leverandører
- At understøtte samarbejde
- At undgå isolerede øer
- *Men ikke standardisering for sin egen skyld – den skal have et formål og kunne bruges*

Forskellige niveauer af standard-dokumenter

- Internationale standarder: udgivet af anerkendte standardorganisationer og gældende over grænser
- Nationale standarder: udgivet af anerkendte nationale standardorganisationer og gældende indenfor grænser (men ind i mellem med brug i andre lande)
- Standard-forberedende dokumenter
 - udkast til nye standarder
 - Workshop Agreements
- Internationale profiler: faglig eller funktionsafgrænsning af en standard
- Nationale profiler: beskrivelse af hvilke dele af en standard som bruges evt. suppleret med autoriserede ordlistor og andre tilføjelser
- Guidelines: vejledninger for at sikre ens brug af en standard

Forskellige typer standarder

En standard er en specifikation lavet med den hensigt at beskrive en funktion eller proces, således at en anden aktør kan anvende resultatet

- *De jure*: standarder udgivet af en anerkendt organisation uafhængig af enkelte aktører
- *De facto*: standarder i praktisk brug uden en formel ramme
- *Proprietære*: standarder fastlagt ensidigt af én aktør eller lukket gruppe af aktører

Brugen af standarder – takt og tone

Samspil mellem biblioteksverdenens forskellige systemer bygger udover de formelle standarder også på, at de forskellige aktører kan stole på hinanden;

således at ændringer og nye versioner bliver dokumenteret på dækkende vis og varslet i passende tid.

Dansk BiblioteksCenter (DBC) har en regel efter en mere end 20 år gammel aftale med systemleverandørerne om, at ibrugtagen af nye felter i danMARC2 varsles med mindst tre måneders varsel.

Nye initiativer, ændringer og nye versioner skal være kendt, for at andre kan tage hensyn til dem. Kulturstyrelsen og DBC har sammen etableret *Bibliotekssystemleverandør blog* <http://syslev.wordpress.com/> for at samle information fra Kulturstyrelsen og DBC om anbefalede standarder, konkrete genbrugs- og integrationsrelevante funktioner i forhold til bibliotek.dk og DanBib samt andre systemleverandørrelevante projekter og specifikationer. Denne blog kan også bruges af andre til at formidle relevant information.

Tilføjelser og ændringer direkte i forlængelse af nærværende publikation bliver fra publiceret på bloggen <http://biblioteksstandarder.wordpress.com/>

5. Strategi for standardudvikling

Standardisering inden for biblioteksverdenen er et kerneområde for Kulturstyrelsen.

Formålet med standardisering er overordnet at understøtte en stadig effektivisering internt i bibliotekerne, mellem biblioteker og i forhold til omverdenen. Der er særligt fokus på standardisering i forhold til funktioner, hvor genbrug og ensartede retningslinjer understøtter en effektivisering for biblioteksvæsenet set under et.

Endvidere understøtter Kulturstyrelsen standardisering som middel til bedre samspil mellem sektorer og til forbedret tilgængelighed af information.

Styrelsen samarbejder med Dansk Standard om national og international standardisering for alle områder af betydning for biblioteksvæsenet. Der lægges særligt vægt på statistik, præsentation, identifikation og beskrivelse samt teknisk samspil mellem systemer. Endvidere understøtter styrelsen implementering af standarder på udvalgte områder.

Kulturstyrelsens strategi på standardiseringsområdet tager udgangspunkt i en pragmatisk tilgang: der anvendes ressourcer på udvikling af standarder, specifikationer og guidelines for at understøtte en effektivisering af arbejdsgange i biblioteksvæsenet og herunder at understøtte samarbejde med andre sektorer. Der tages således ikke udgangspunkt i en ideel antagelse om, hvad der ud fra en "perfekt verden" ville være rigtigt, men i konkrete behov. Men efter bedste evne samtidig ved at være på forkant med udviklingen.

Ved behov for fælles retningslinjer på et område, tages der udgangspunkt i hvad der foreligger på området i forvejen. Som en tommelfingerregel bruges "Standard-stigen" for, hvad der skal vælges som fælles grundlag, idet der tages udgangspunkt først i internationale standarder.

Standardstigen:

- Internationale standarder
- Nationale standarder
- Standard-forberedende dokumenter
- Internationale profiler
- Nationale profiler
- Guidelines
- Proprietære standarder

Styrelsen indgår i Dansk Standard og ISO generelt for at følge med i den internationale udvikling indenfor standardisering på biblioteksområdet og tilgrænsende områder.

Styrelsen indgår i andre relevante internationale sammenhænge som beskrevet i nærværende publikation.

Der tages internationale initiativer med udgangspunkt i danske behov. Et eksempel er udviklingen af *ISO 28560 RFID in libraries*, hvor et vigtigt formål med den danske deltagelse og initiativer har været at sikre de danske investeringer i RFID baseret på Den Danske Data Model.

I nødvendigt omfang – styret af forventet efterspørgsel – initieres implementeringsdokumenter i form af profiler og guidelines.

6. International standardisering

6.1 Kort introduktion internationale organisationer generelt

ISO (International Organization for Standardization) <http://www.iso.org/> er den overordnede internationale standardiseringsorganisation grundlagt 1947. ISO er et netværk af nationale standardinstituter i 162 lande. Af historiske årsager er ISO dog sideordnet med IEC og ITU.

IEC (International Electrotechnical Commission) <http://www.iec.ch/> er dannet i 1906 med mere end 70 landes elektrotekniske komiteer som medlemmer. ISO og IEC håndterer i fællesskab en lang række IT og kommunikationsstandarder i *ISO/IEC JTC 1 Information Technology Standards* http://www.iso.org/iso/jtc1_home.html

ITU (International Telecommunication Union) er FNs særlige agentur for telekommunikation grundlagt 1865 med næste 200 medlemmer.

For Internettet står *The Internet Engineering Task Force* (IETF) <http://www.ietf.org/> for de grundlæggende standarder uanset protokol for kommunikation. Dette gælder ikke mindst http-protokollen.

The World Wide Web Consortium (W3C) <http://www.w3.org/> har ansvaret for World Wide Web og standarder som f.eks. XML, Semantic Web, HTML5, CSS, SVG og Ajax.

6.2. International standardisering indenfor biblioteksområdet

Via Dansk Standard deltager danske repræsentanter i *ISO TC46 Information and Documentation*

http://www.iso.org/iso/standards_development/technical_committees/list_of_iso_technical_committees/iso_technical_committee.htm?commid=48750 .

Deltagelsen i SC4, SC8 og SC9 samt TC46 generelt er dækket af Styrelsens aftale med Dansk Standard (se nedenfor).

De relevante danske udvalg deltager løbende i afstemningerne.

6.3 TC 46/SC 4 Technical interoperability

Leif Andresen er convener for *ISO TC46/SC4/WG11 RFID in libraries* og Tommy Schomacker er medlem. Begge har været editorer af ISO 28560-3.

<http://biblstandard.dk/rfid/>

Kulturstyrelsen varetager *Registration Authority for ISO 15511 Information and documentation - International Standard Identifier for Libraries and Related Organizations (ISIL)*.

<http://biblstandard.dk/isil/>

Tommy Schomacker og Leif Andresen er medlemmer af *ISO TC46/SC4/WG7 Data elements* og *ISO TC46/SC4/WG10 XML Holdings schema* som ikke aktuelt er aktive.

Birgit Henriksen er medlem af *ISO TC46/SC4/WG12 WARC*.

Tommy Schomacker er medlem af *ISO TC46/SC4/WG13 Cultural heritage information interchange*.

MarcXchange blev foreslået fra dansk side og arbejdet med at generalisere MARCXML fra alene at gælde MARC21 til at dække MARC-formater generelt blev udført af Tommy Schomacker i dialog med eksperter fra andre lande. På SC4 møde maj 2012 blev det aftalt at Danmark stiller forslag om en udvidelse af ISO 25577 således at et felt kan bruges som "container" for felter og hele poster. Laves af hensyn til embedded fields i UNIMARC og kan også bruges til håndtering af danMARC2 sektion- og bindposter. Forslag er til afstemning med afslutning primo januar 2013.

ISO 25577:2008 Information and documentation – MarcXchange

På mødet i ISO TC46/SC4 maj 2012 blev aftalt at Danmark skal foreslå en NWIP (new work item proposal) med henblik på udvikling af ny og forenklet ILL standard med inddragelse af interesserede parter. De nuværende ISO standarder på fjernlånsområdet er gået i stå, men vil blive bibeholdt så længe de anvendes.

Leif Andresen har før nævnte SC4 møde lavet et oplæg, som er publiceret som:

Leif Andresen, (2011) "ILL transactions – a next step? The Danish experience and new possibilities", *Interlending & Document Supply*, Vol. 39 Iss: 4, pp.186 – 189. For resume og links, se:

<http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0264-1615&volume=39&issue=4&articleid=17003475&show=abstract>

I løbet af 3. kvartal 2012 blev gennemført en proces i en international gruppe, som er ledt frem til, at der 2. november 2012 er sendt et forslag til ny standard *Interlibrary Loan Transactions* til afstemning i ISO med afslutning primo februar 2013.

Aktuelt:

Marts 2012: ISO 25577:2008 godkendt uændret ved afstemning (3 årigt review).

Oktober 2012: Forslag til ISO 25577 udvidet med embedded fields sendt til afstemning i ISO

Oktober 2012: Forslag til ny standard *Interlibrary Loan Transactions* sendt til afstemning i ISO

6.4 TC 46/SC 8 Quality - Statistics and performance evaluation

TC 46/SC 8/WG 2 International library statistics har som danske medlemmer Pia Hansen, Aase Linddahl, Ulla Kvist og Peter Søndergaard. WG2 har bidraget til revision og modernisering af *ISO 2789 Information and documentation – International library statistics*. Noget så centralt som definition af "bibliotek" har været i spil, og det er bl.a. de danske medlemmers fortjeneste at de samlingsopbyggende dele af definitionen er nedtonet mens de informationsformidlende aspekter er opgraderet. Begrundelsen er naturligvis at internettets muligheder for at fungere som en umådelig stor dokumentsamling gør det muligt at fravælge eller nedprioritere det traditionelle dokumentbibliotek. Berettigelsen i at bevare biblioteket som en central spiller ved tilegnelse af kultur og viden kan i stedet begrundes i en kritisk tilgang og formidling af dokumenter, mv. Den danske tilgang til revisionsarbejdet af standarden har været præget af at man reflekterer over den faktiske udvikling på biblioteksområdet og indarbejder dette i standarden. Det gælder digitalisering, sociale medier og biblioteksservice for særlige grupper. Revisionsarbejdet er afsluttet med vedtagelse af en ny standard 23. november 2012.

TC 46/SC 8/WG 4 Performance indicators for libraries har som danske medlemmer Niels Ole Pors, Carl Gustav Johansen og Peter Søndergaard. WG

4s standard ISO 11620 er tæt forbundet til ISO 2789 og revideres i samme takt, men med en forsinkelse i forhold til 2789 med cirka ½ år. På dansk forslag har man bedt arbejdsgruppen overveje, om bl.a. målinger af medarbejdernes kompetenceudvikling og elektronisk publicering kan indgå i den reviderede standard. Det forventes at standarden kan godkendes foråret 2013.

Fælles for WG2 og WG4 set i en dansk sammenhæng er, at standardrevisionerne naturligvis bør give anledning til overvejelser om 1) revision af den løbende danske biblioteksstatistik og 2) revision af Biblioteksbarometeret. Ud over en eventuel revision af den danske biblioteksstatistik skal sonderingerne sigte mod at udvikle det danske biblioteksbarometer og at trække en grænselinje mellem det af styrelsen udgivne Barometer og af Danmarks Statistik udgivne biblioteksstatistik.

TC 46/SC 8/WG 8 Statistical data for library buildings, som havde Hellen Niegaard, Pia Hansen og Peter Søndergaard som danske medlemmer, er nedlagt efter udgivelse af den tekniske rapport ISO/TR 11219 i 2012.

TC 46/SC 8/WG 9 Statistics and quality issues for web archiving.

WG9 arbejder med ISO/TR 14873, og et CD (committee draft) skulle have været udsendt til afstemning i august 2012. WG9 har som dansk medlem Peter Søndergaard. Grethe Jacobsen KB deltog indtil 2011 i arbejdet.

TC 46/SC 8/WG 10 Methods and procedures for assessing the impact of libraries har som danske medlemmer Peter Søndergaard, Niels Ole Pors og Carl Gustav Johansen. WG10 er startet uden en allerede foreliggende standard, og er et forsøg på at imødekomme den udbredte interesse for at "måle" bibliotekers betydning for lokalsamfund, forsknings- og uddannelsesinstitutioner og for vigtige samfundsanliggender, i og med at netværkssamfundet stiller spørgsmål ved det traditionelle biblioteks rolle. Det er den danske arbejdsgruppes synspunkt, at udarbejdelsen af en standard på dette område vil have stor dansk interesse og vil kunne bidrage til at styrke og forny de ofte fremførte synspunkter fra Kulturstyrelsen om bibliotekernes centrale rolle i den danske samfundsudvikling. Det forventes at der foreligger en CD (committee draft) til afstemning omkring årsskiftet 2012-2013.

TC 46/SC 8/WG 5 Price indexes, TC 46/SC 8/WG 6 Statistics on production of books, etc. og

TC 46/SC 8/WG 7 Quality measures for national libraries har for tiden ikke danske medlemmer.

Aktuelt:

April 2012: ISO/TR 11219 udgivet af ISO

November 2012: Forslag til revideret ISO 2789 vedtaget afstemning i ISO

6.5 TC 46/SC 9 Identification and description

Der deltager en dansk repræsentant i de årlige plenarmøder i SC9.

Grethe Jacobsen har tidligere været medlem af *ISO TC46/SC 9/WG 9 Information and documentation - International standard collection identifier (ISCI)*.

Kaj Christiansen, Gramex er medlem af *ISO/TC 46/SC 9/WG 6 International Standard Name Identifier (ISNI)*.

Kaj Christiansen og Torben Didriksen, Gramex er medlemmer af *ISO/TC 46/SC 9/WG 10 International Standard Recording Code (ISRC)*.

6.6 TC 46/SC 11 Archives/records management

Dansk Standard er O-medlem (observatørstatus) i TC 46/SC 11. Der har tidligere været aktiv dansk deltagelse, som ophørte i forbindelse med, at S24-U11 blev nedlagt.

6.7 ISO/TC 46/WG6 Storage for archive materials

Marie Vest fra DS S24/u10 og Det Kongelige Bibliotek er tilmeldt ISO/TC 46/WG6, som p.t. er i venteposition.

6.8 CEN

The European Committee for Standardization (CEN) <http://www.cen.eu/> arbejder kun i begrænset omfang indenfor biblioteksområdet.

Indenfor bevaring af kulturarven deltager Marie Vest fra Det Kongelige Bibliotek i den europæiske standardiseringsorganisations udvalg *CEN/TC 346 Conservation of cultural property* som formand for Dansk Standard S388.

Der blev 1998 – 2007 arbejdet med metadata i CEN. Først 1998-99 i MMI Workshop (Metadata for Multimedia Information) og dernæst i MMI-DC (formelt: *CEN/ISSS Workshop on Meta-Data (Dublin Core)*)

<http://www.cen.eu/cen/Sectors/Sectors/ISSS/Activity/Pages/WSMMI.aspx>

En række publikationer fra MMI-DC ses forsat på dette site. Styrelsen varetog i en årrække sekretariatsopgaverne for MMI-DC.

6.9 Dublin Core Metadata Initiative

Kulturstyrelsen deltager i Dublin Core Metadata Initiative, hvor Leif Andresen er medlem af Advisory Board og DCMI repræsentant til NISO om Z39.85 og til ISO TC46 om ISO 15836 – begge formelt standardiserede versioner af Dublin Core Metadata Element Set.

Palle Aagard (tidligere IT og Telestyrelsen, nu Økonomistyrelsen) er også medlem af Advisory Board.

Formålet med deltagelsen har fra starten været at sikre en stabil standard på området. Siden har DCMI udviklet sig til en vigtig aktør også indenfor Linked Open Data / Semantic Web.

Aktuelt:

Februar 2012: Som led i at ISO TC46/SC4 har optaget DCMI som Category A Liaison, varetager Leif Andresen rollen som liaison mellem de to organisationer.

6.10 EDItEUR

Kulturstyrelsen er medlem af EDItEUR <http://editeur.org/> uden aktuelt at indgå i komiteer eller udvalg. Fra Danmark er endvidere Boghandlerforeningen medlem.

Formålet er at sikre en løbende information om standarder i forhold til samspil med bogbranchen og mulighed for at påvirke især EDItX standarderne (se senere).

6.11 Europeana

Det må forventes at Europeana vil være hjemsted for en stor del af den kommende tids udvikling i relation til Linked Data / Semantic Web. *Europeana Data Model elements* (EDM) er udviklet i bl.a. projektet *Europeana v1.0*, hvor Birte Christensen-Dalsgaard, Det Kongelige Bibliotek og Leif Andresen, Kulturstyrelsen deltog som danske eksperter.

Det må forventes, at EDM kommer til at spille en vigtig rolle i udvikling af udveksling af metadata. Høst til Europeana sker med *OAI-PMH*, og håndteringen af samspil mellem digitale objekter er baseret på *OAI-ORE*.

Europeana Data Model (EDM) Documentation

<http://pro.europeana.eu/web/guest/edm-documentation>

Europeana: <http://www.europeana.eu/portal/>

Baggrundsinformation, tekniske specifikationer m.v. om Europeana er samlet på: <http://pro.europeana.eu/>

6.12 Andre organisationer

Der er en række andre relevante organisationer af international signifikans, som er af betydning for standarder på biblioteksområdet i Danmark, selvom der ikke er direkte dansk deltagelse i disse.

NISO: USA's repræsentant til ISO TC46 er NISO (National Information Standards Organization) <http://www.niso.org>, som står som udgiver af en række amerikanske (ANSI) standarder, hvoraf nogle også er ISO standarder (f.eks. Z39.50 = ISO 23.950). I Danmark anvendes NCIP (Z39.83 Circulation Interchange Protocol).

Library of Congress <http://www.loc.gov/> er ansvarlig for MARC21, som er en af de mest udbredte MARC-formater. Library of Congress har taget initiativ til *Bibliographic Framework Transition Initiative* <http://www.loc.gov/marc/transition/> med henblik på at udvikle en erstatning for MARC-formatet.

The Joint Steering Committee for Development of RDA er ansvarlig for RDA: Resource Description and Access, som skal erstatte AACR2, som de danske katalogiseringsregler bygger på. <http://www.rda-jsc.org>

Open Archives Initiative

OAI har stået for udvikling af *The Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting* (OAI-PMH)

<http://www.openarchives.org/OAI/openarchivesprotocol.html>, hvor Mogens Sandfær, DTIC sad i den tekniske arbejdsgruppe. OAI står endvidere for *Open Archives Initiative Object Reuse and Exchange* (OAI-ORE)

<http://www.openarchives.org/ore/>. Begge anvendes i udviklingen af Europeana.

<http://www.openarchives.org/>

OASIS (Organization for the Advancement of Structured Information Standards) er en åben standardorganisation, indenfor hvilken en række standarder er udviklet. Det gælder SAML og SRU, som omtales nedenfor. Endvidere hører Universal Business Language (UBL) til her: UBL er anvendt i OIOUBL, som er den gældende standard for e-fakturerer (jævnfør nedenfor under Indkøb).

<http://www.oasis-open.org/>

Aktuelt:

November 2012: Library of Congress har udsendt *Bibliographic Framework as a Web of Data: Linked Data Model and Supporting Services*

7. Biblioteksstandardisering - organisering i Danmark

Udover hvad der er beskrevet i dette afsnit, står Kulturstyrelsen og DBC for en række specifikationer. Disse er beskrevet i det efterfølgende afsnit.

7.1 Dansk Standard

Dansk Standard <http://www.ds.dk/> er den samlede organisation for standardisering i Danmark, hvor det, der er omtalt nedenfor, alene dækker biblioteker, information og dokumentation.

7.2 S-24 Information og Dokumentation

Dansk Standards udvalg S-24 beskæftiger sig primært med udviklingen af de internationale standarder på området, men behandler generelt udvikling og implementering af standarder indenfor området.

Der er en aftale mellem Kulturstyrelsen og Dansk Standard om S-24 og underudvalgene 4, 8 og 9. Aftalen betyder, at styrelsen udpeger (og betaler gebyr for deltagelse) en række biblioteksrepræsentanter til S-24 og de tre underudvalg. Der er derudover medlemmer på Dansk Standards normale betingelser, hvilket for tiden gælder for U9.

Se information på Dansk Standards hjemmeside: <http://www.ds.dk/da-DK/ydelser/Standardisering/S-udvalg/S-024/Sider/default.aspx>

Udover nedenstående underudvalg sidder der i S-24 en ekspert i terminologi, som tillige fungerer som kontakt til redaktionen af *Informationsordbogen* <http://www.informationsordbogen.dk/about.php>

7.3 S-24 U4 Teknisk Interoperabilitet

Det danske udvalg beskæftiger sig primært med udviklingen af de internationale standarder på området, men også indenfor enkelte områder med danske standarder. Det er senest sket indenfor RFID området (se nedenfor) med udgivelse af DS/INF 163 i 2006 og nu DS/INF 28560 i 2011. U4 holder normalt møder sammen med U9 og drøfter i den sammenhæng udviklingen indenfor områderne mere generelt.

I Danmark varetages administrationen af biblioteksnumre af *Kulturstyrelsen*
<http://www.kulturstyrelsen.dk/institutioner/biblioteker/fokusomraader/informationsforsyning/standarder/biblioteksnumre/>

7.4 S-24 U8 Statistik

Det danske udvalg beskæftiger sig med udviklingen af de internationale standarder på området. Om implikationer for Danmark, se nærmere under ISO TC46/SC8.

7.5 S-24 U9 Identifikation og beskrivelse

Det danske udvalg beskæftiger sig med udviklingen af de internationale standarder på området.

U9 holder normalt møder sammen med U4, jævnfør ovenfor.

I Danmark administreres ISBN-systemet af *Dansk ISBN-Kontor*
<http://www.isbn.dk/> i DBC.

ISO 2108:2005 Information and documentation -- International standard book number (ISBN)

I Danmark administreres ISSN (International Standard Serial Number) af *ISSN Danmark*

<http://www.kb.dk/da/kb/service/pligtaflevering-ISSN/issn.html> og ISMN

(International Standard Music Number) af *Det danske ISMN-kontor*

<http://www.kb.dk/da/kb/nb/mta/international/ISMN.html> - begge på Det Kongelige Bibliotek.

ISO 3297:2007 Information and documentation -- International standard serial number (ISSN)

ISO 10957:2009 Information and documentation -- International standard music number (ISMN)

I Danmark administreres ISRC (International Standard Recording Code) af *Gramex* http://www.gramex.dk/Pladeselskaber/isrc_koder.aspx

ISO 3901:2001 Information and documentation -- International Standard Recording Code (ISRC)

I august 2010 blev der godkendt et dansk ISAN Registration Agency for audiovisuelle værker (film, tv, radio m.v.) grundlagt af FILMRET
<http://www.filmret.dk/> og varetages af *Registration Denmark*.

ISO 15706-1:2002 Information and documentation -- International Standard Audiovisual Number (ISAN) -- Part 1: Audiovisual work identifier

ISO 15706-2:2007 Information and documentation -- International Standard Audiovisual Number (ISAN) -- Part 2: Version identifier

7.6 S-24 U10 Fysisk bevaring

Udvalget deltager i *ISO/TC 46 / WG6 Storage for archive materials*.

7.7 danZIG

danZIG fungerer primært som forum for Kulturstyrelsens samarbejde med bibliotekssystemleverandørerne om teknisk interoperabilitet med henblik på at sikre en løbende effektivisering af bibliotekernes funktioner.

Kulturstyrelsens hjemmeside om danZIG:

<http://www.kulturstyrelsen.dk/institutioner/biblioteker/fokusomraader/informationsforsyning/standarder/danzig/>

Oversigt over medlemmer af danZIG og arbejdsgrupper, referater m.v.:

<http://biblstandard.dk/danzig/>

Selve danZIG er sammensat af repræsentanter for bibliotekssystemleverandører, andre aktører indenfor implementering af teknisk samspil samt nogle biblioteksrepræsentanter. I arbejdsgrupperne deltager også andre aktører.

Se kommissorium for danZIG:

<http://biblstandard.dk/danzig/danzigmandate.htm>

Aktuelle arbejdsgrupper:

danZIG ILL arbejdsgruppe: Samspil vedr. interurbant lån.

danZIG MarcXchange arbejdsgruppe: Vejledning om dansk anvendelse af ISO 25577.

danZIG Materialeanskaffelsesarbejdsgruppe: Samspil knyttet til indkøb i bred forstand; såsom ordre, følgeseddel, faktura, prisforespørgsel og materialevalg. Her deltager også Boghandlerforeningen og Biblioteksmedier.

danZIG NCIP arbejdsgruppe: Samspil om udlån, herunder også lånerdata og lånerstatus.

danZIG RFID arbejdsgruppe: Samspil mellem applikation i biblioteket og RFID læsere. Her deltager også nogle RFID leverandører.

danZIG søgning arbejdsgruppe: Forberedelser til migrering fra Z39.50.

Oprindeligt ved starten i 1997 var danZIG fokuseret på Z39.50, men dækker i tråd med den teknologiske udvikling de områder, som knytter sig til udveksling af transaktioner. De første år var der en stor mødeaktivitet, men efter færdiggørelse af *danZIG profile specification* med specifikation af søgning samt udveksling af beholdning og ILL – sidste version udgivet i 2007 - er arbejdsformen ændret med nedsættelse af arbejdsgrupper om aktuelle arbejdsopgaver. Samtidig er mødefrekvensen i danZIG tæt på at være årlig, mens mødeaktiviteten i arbejdsgrupperne afhænger af de aktuelle opgaver. Spørgsmål der ikke er nedsat en arbejdsgruppe om – alt fra sikkerhed til indberetning til Biblioteksafgiften - behandles i danZIG

7.8 Kontaktforum mellem Kulturstyrelsen og danske biblioteks RFID leverandører

Forummet er sammensat af danske leverandører af RFID til biblioteker samt de danske medlemmer af ISO TC46/SC4/WG11. Forummet fungerer som baggrundsgruppe i forhold til det internationale arbejde, og styrelsens initiativer på området drøftes. Arbejdsgruppen om RFID under danZIG har medlemmer herfra.

Styrelsens hjemmeside om RFID generelt og kontaktforum: <http://www.kulturstyrelsen.dk/index.php?id=19320> (nederst).

7.9 DK5 Redaktionsgruppen

Redaktionsgruppen <http://www.dbc.dk/nationale-opgaver/dk5> forestår den løbende ajourføring af DK5's systematiske del samt bistår DBC i vedligeholdelsen af DK5's registre. Redaktionsgruppen skal endvidere formulere den principielle fortolkning af klassifikationssystemet. Redaktionsgruppen udpeges af DBC og består af klassifikationsspecialister fra folkebibliotekerne samt fra Det Kongelige Bibliotek, IVA og DBC.

Redaktionsgruppen indberetter til Bibliografisk Råd, som har det overordnede ansvar for DK5 udviklingen.

7.10 Forum for Rettighedshåndtering i Biblioteker – FRIB

Kulturstyrelsen har etableret Forum for Rettighedshåndtering i Biblioteker - FRIB <http://biblstandard.dk/frib/> for at sikre en koordineret udvikling. Formålet med FRIB er at have en løbende tæt kontakt for at sikre en optimal udnyttelse af medarbejdere og økonomiske midler i forbindelse med de forskellige

projekter og initiativer, som relaterer sig til håndtering af rettigheder for bibliotekernes brugere - først og fremmest i forhold til digitale ressourcer. FRIB er etableret både som åbent netværk og en fleksibel organisation. FRIB fungerer også som baggrundsgruppe for opdatering af notatet *Sammenhængende adgang til digitalt materiale og andre bibliotekstjenester*. Der vil blive inddraget nye personer i forbindelse med nye initiativer og projekter.

7.11 Bibliografisk Råd

Bibliografisk Råd <http://www.kulturstyrelsen.dk/om-kulturstyrelsen/raad-naevn-og-udvalg/bibliografisk-raad/> beskæftiger sig med principielle spørgsmål vedrørende katalogisering, formatering og bibliografiske spørgsmål af national interesse.

Rådet er rådgivende overfor Kulturstyrelsen og Biblioteksrådet.

Rådet beskæftiger sig med alle aspekter af data til fællesskabets elektroniske kataloger. I denne forbindelse udarbejdes og vedligeholdes fælles regler og retningslinjer for katalogisering, formatering, emnebeskrivelse, søgeveje og sortering.

Rådet varetager sagsforberedende opgaver og afgiver indstilling på faglige og ressourcemæssige områder vedrørende nationalbibliografien, herunder optagelseskriterier, registreringsniveau, publikationsformer m.v.

8. Brede initiativer på kulturområdet

ABM standard arbejdsgruppen nedsat af Statens Arkiver, Styrelsen for Bibliotek og Medier og Kulturarvsstyrelsen har udgivet:
Specifikationer for fælles præsentation af data fra arkiver, biblioteker og museer på internettet

<http://biblstandard.dk/abm/>. Her bliver specificeret et enkelt format til præsentation af data fra biblioteker, arkiver og museer baseret på Dublin Core. Specifikationen omtales også som DKABM. I DBC's og TING-projektets implementering af en databrønd bruges DKABM som det fælles format. I september 2011 blev der publiceret en ny version af XML schemaer samt en ny version af DKABM med opdaterede XML schemaer – og opdaterede henvisninger til Dublin Core schemaer.

Biblioteksprofil for databrønd *DKABM 2011 - Oversigt* udgivet af DBC:
<http://oss.dbc.dk/wiki/bin/view/Databroend/OpenSearchDKABM2011>

Retningslinjer for bevaring og håndtering af kulturarvsgenstande (2006)
<http://www.kulturstyrelsen.dk/institutioner/driftoeette/museumsdrift/vejledning/bevaring-og-haandtering/>

Retningslinjerne blev udarbejdet af et udvalg nedsat af Kulturarvsstyrelsen med repræsentanter for arkiver, biblioteker og museer.

Bevaring af kulturarven (Dansk Standard S-388)

<http://www.ds.dk/da/udvalg/kategorier/byggeri-og-anlaeg/bevaring-af-kulturarven/>

Formålet med S-388 er at sikre bevaringen af kulturarven gennem udarbejdelse af standarder med henblik på bl.a. at opnå et bedre og mere ensartet grundlag for tilstandsvurderinger, målinger, specifikationer af opbevaringsforhold og prøvningsmetoder

S-388 er den danske spejlkomite for den europæiske standardiseringsorganisations udvalg *CEN/TC 346 Conservation of cultural property*.

9. Implementering af biblioteksstandarder i Danmark

9.1 Katalogisering og klassifikation

I henhold til Bekendtgørelse om biblioteksvirksomhed § 4 skal folkebibliotekerne anvende de regler, der er udarbejdet til brug ved fremstilling af den danske nationalbibliografi. Dette gælder i henhold til lov om biblioteksvirksomhed § 7 også for skolebibliotekerne. Regler anvendes i vidt omfang også i forskningsbibliotekerne og er basis for udveksling af bibliografiske poster.

Vedligeholdelsen af katalogiseringsformat og katalogiseringsregler varetages af *Bibliografisk Råd* <http://www.kulturstyrelsen.dk/om-kulturstyrelsen/raad-naevn-og-udvalg/bibliografisk-raad/> der er rådgivende overfor Kulturstyrelsen og Biblioteksrådet.

Katalogiseringsregler og bibliografisk standard for danske biblioteker http://www.kat-format.dk/kat_regl/ (ajourføres løbende) er den gældende beskrivelse af, hvorledes biblioteksmaterialer skal registres.

danMARC2: Edb-format til inddatering og udveksling af bibliografiske data i maskinlæsbar form <http://www.kat-format.dk/danMARC2/> (ajourføres løbende) er det tekniske udvekslingsformat for bibliografiske registreringer.

Alfabetiseringsregler for danske biblioteker og bibliografier (1995) <http://www.kat-format.dk/alfaregler.html> findes fortsat tilgængelig af hensyn til trykte fortegnelser m.v.

For onlineregistre gælder *Ordning af registre i onlinekataloger* (1999) <http://www.kat-format.dk/ordnregistre.html>

En erstatning for denne med titlen *Udlægning til og ordning af registre i onlinekataloger* forventes udgivet i starten af 2013.

Praksisregler for søgeveje. Opsætning af søgeveje og udfoldning af koder (april 2009)

http://www.kulturstyrelsen.dk/fileadmin/publikationer/andre_publicationer/praksisregler_soegeveje/index.htm . Ajourføres løbende i *Opdateringer af Praksisregler for søgeveje*:

<http://biblstandard.dk/kat/docs/praxisrulesupdate.htm>. Praksisreglerne ajourføres synkron med *danZIG Profile Specification* 2007 f.s.v. angår BIB1 og DAN1 søgeattributter.

Formålet er at sikre, at ens metadata er søgbare på samme måde. Dette gælder både i grænsefladerne og mellem systemer.

Søgeveje til hjælpepostformatet til danMARC2 (oktober 2005) er endnu ikke taget i anvendelse i praksis. Søgevejene er publiceret i tre filer:

Søgeveje til dM2-autoritesdata - oversigt over søgekoder

http://biblstandard.dk/kat/docs/Soegeveje_til_dM2_hjaelpepostformat.pdf

Søgeveje til dM2-autoritesdata - ordregistre (enkeltordskoder)

http://biblstandard.dk/kat/docs/Enkeltordskoder_generelt.pdf

Søgeveje til danMARC2-autoritetsdata: Fraseregistre (langordskoder)

http://biblstandard.dk/kat/docs/soegeveje_fraser_-_alfabetisk_orden.pdf

Nationalbibliografien, folke- og skolebibliotekerne og enkelte forskningsbiblioteker anvender som klassifikations- og opstillingssystem *DK5. Decimalklassedeling*, som er publiceret som en særskilt database i netpunkt.dk.

DK5 vedligeholdes af DBC som et led i nationalbibliografiaftalen med DK5 Redaktionsgruppen som ansvarlig. Se nærmere: <http://www.dbc.dk/nationale-opgaver/dk5>

Bibliografisk Råd (BIR) er startet på at forberede en evt. dansk beslutning om erstatning af de AACR2 baserede *Katalogiseringsregler og bibliografisk standard for danske biblioteker* med RDA: Resource Description and Access. Det er sket med en arbejdsgrupperapport, som er behandlet af BIR september 2012, som har besluttet at genoptage RDA-arbejdsgruppen, med særligt henblik på følgende opgaver:

- at udarbejde uddybet liste over hvilke væsentlige analyser, der mangler
- løbende at overvåge RDA og udføre væsentlige analyser
- at igangsætte arbejdet med at udarbejde en dansk profil
- at udarbejde en oversigt over hvilke dele af RDA, der anses for "de væsentligste", dvs. hvilke, der som minimum vil kandidere til oversættelse

BIR's forretningsudvalg udarbejder på baggrund af anbefalingerne i rapporten en implementerings- og høringsplan.

Som vejledning til forfattere og udgivere udgav Biblioteksstyrelsen i 1998 disse to vejledninger:

Hvor står hvad i bogen? Om betydningen af informationernes placering i bogen / Elise Hermann

Udgivet af Biblioteksstyrelsen, 1998

ISBN 87-89147-87-1 <http://www.bs.dk/publikationer/pjecer/10/index.htm>

Udformning af tidsskrifttitler

Råd om valg af titel og nummerering af periodiske publikationer / Elise Hermann

Udgivet af Biblioteksstyrelsen, 1998

ISBN 87-89147-84-7 <http://www.bs.dk/publikationer/pjecer/11/index.htm>

Aktuelt:

Januar 2012: DK5 - rettelser/tilføjelser til 2007-udgaven, 2012 <http://www.dbc.dk/nationale-opgaver/bibliografisk-nyt/dk5-og-emneord-1/dk5-rettelser-tilfoejelser-til-2007-udgaven-2012>

September 2012: Bibliografisk Råd har besluttet en yderligere analyse af RDA.

9.2 Søgning

Indtil nu har Z39.50 (= ISO23950) været det dominerende redskab til at foretage søgning system-til-system indenfor biblioteksområdet. I regi af Maintenance Agency for Z39.50 <http://www.loc.gov/z3950/agency/> er lavet en www-opfølgning til Z39.50 beregnet for søgning indbygget i en URL streng. Der er indtil nu ikke observeret et gennemslag for SRU, mens Z39.50 fortsat er, hvad man gør mellem og i forhold til bibliografiske databaser. Men for 100 % XML og HTTP baserede systemer er Z39.50 ikke en mulighed, hvorfor der kan forventes en udvikling på dette område.

Der er derfor startet et udredningsarbejde om migrering fra den nuværende Z39.50 platform. Der skal udarbejdes en langsigtet strategi for modernisering af de tekniske kommunikationsstandarder, som understøttes af danske bibliotekers søgetjenester. Det er ikke givet, at de samme løsningsmodeller bør anvendes i alle de forskellige scenarier.

Strategien skal muliggøre en gradvis udfasning af Z39.50 til bibliografisk søgning og skal samtidig sikre de eksisterende funktioner i overgangsperioden. De relevante parter bør have rimelig tid til at implementere den anbefalede nye teknologi. Omvendt bør strategien gennemføres inden, at Z39.50 knowhow og specialværktøjer forsvinder helt.

Den foreslåede strategi bør overordnet beskrive mulige løsningsmetoder i relation til de forskellige typer af søgninger: biblioteker indbyrdes og mellem biblioteker og andre aktører.

Et notat om en langsigtet strategi vil blive diskuteret i danZIG søgningsarbejdsgruppe og derefter i danZIG med henblik på en afklaring i 2013.

ISO 23950: 1998 Information and documentation -- Information retrieval (Z39.50) -- Application service definition and protocol specification

Specifikation for dansk anvendelse af Z39.50 til søgning, udlevering af bibliografiske poster til visning og download, udlevering af beholdningsdata og udveksling af fjernlånstransaktioner er publiceret som:

danZIG profile specification 2007:

<http://www.bs.dk/publikationer/andre/danzig/01/>. Der er løbende opdateringer i *danZIG Profile Specification 2007. Updates* <http://biblstandard.dk/danzig/specupdate.htm>

DAN-1 Attribute set <http://biblstandard.dk/danzig/dan-1.htm> definerer et sæt af særlige danske søgeattributter som supplement til den internationale BIB1-liste.

SRU – Search and Retrieval via the URL: <http://www.loc.gov/standards/sru/>.
SRU Record Schemas
<http://www.loc.gov/standards/sru/resources/schemas.html> giver en oversigt over søgeattributsæt, hvoraf Dublin Core Record Schema er det grundliggende.

Der har endnu ikke vist sig behov for et mere udfoldet søgesæt til danske forhold. En mere udvidet anvendelse af SRU kan ændre dette, og der er tidligere i danZIG drøftet en model herfor.

Ved opbygning af biblioteksservices, som benytter data/metadata fra flere forskellige kilder (flere databrønde, dataleverandørers baser etc.) med system-til-system opslag, er den pragmatiske metode at benytte de adgange, som de forskellige kilder giver. Dvs. både de klassiske Z39.50 adgange, den standardiserede Web service SRU, proprietære web services og screen scraping. Området har i mange år været umodent, og forsøg i NISO (USA standardorgan for biblioteker m.v.) på at udvikle og standardisere *metasearch* har indtil nu ikke medført noget gennembrud.

NISO Metasearch Initiative
<http://www.niso.org/workrooms/mi> .

Aktuelt:

Juli 2012: Opdatering af Praksisregler for søgeveje

September 2012: Opdatering af *danZIG profile specification* og af *DAN-1* med ny attribut

9.3 Udveksling af bibliografiske poster

Den løbende eksport af bibliografiske poster fra lokalsystemer sker fortsat primært med ISO2709 (oprindeligt lavet til udveksling af data på magnetbånd) – så længe de nuværende traditionelle bibliotekssystemer er i drift, er der ikke aktuel grund til udskiftning.

Som led i en overgang til rent XML-baseret miljø vil ISO 2709 blive erstattet som udvekslingsformat af XML-klonen MarcXchange.

ISO 2709:2008 Information and documentation -- Format for information exchange

ISO 25577:2008 Information and documentation -- MarcXchange

Guidelines for exchange of danMARC2 records in MarcXchange (danZIG-specification 11)

http://www.kulturstyrelsen.dk/fileadmin/publikationer/publikationer_engelske/

[andre/Guidelines for exchange of danMARC2 records in MarcXchange.pdf](#) (december 2011) fastlægger, hvordan MarcXchange skal bruges i Danmark. Specifikationen er udarbejdet af danZIG MarcXchange arbejdsgruppe.

Der arbejdes i forskellige sammenhænge med mere enkle formater. Udgangspunktet her er *Dublin Core*, som i Danmark i bibliotekssammenhæng ofte håndteres ud fra DKABM (se ovenfor). Dublin Core er udviklet i regi af *Dublin Core Metadata Initiative*, som har udviklet en række specifikationer og schemas: <http://dublincore.org/specifications/>

Ved overgang til MarcXchange er der grund til at benytte et standardværktøj. Her er en kandidat OAI-PMH *Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting* <http://www.openarchives.org/OAI/openarchivesprotocol.html>

Aktuelt:

December 2011: Udgivelse af *Guidelines for exchange of danMARC2 records in MarcXchange*

9.4 Udveksling af dynamiske beholdningsoplysninger

Der sker i dag en effektiv udveksling af dynamiske beholdningsoplysninger med Z39.50 som transportprotokol og med Z39.50 Holdings Schema som indholdsformat.

Se nærmere i afsnit 6 i *danZIG Profile Specification 2007* <http://www.bs.dk/publikationer/andre/danzig/01/>

Z39.50 Holdings Schema er i XML og kan derfor anvendes i andre sammenhænge. Men det hører med, at denne specifikation kun har begrænset anvendelse udenfor Danmark, og at det derfor kan være værd at overveje at migrere til "ISO Holdings".
ISO 20775:2009 Information and documentation -- Schema for holdings information

Der foreligger ikke danske guidelines til ISO Holdings, da der ikke tidligere ikke har været efterspørgsel (mere præcist: ikke internationalt gennemslag af ISO Holdings). Men der er en aftale i danZIG om, at der laves nogle sådanne – af Tommy Schomacker og Leif Andresen, som begge deltog i udviklingen af ISO Holdings og i denne sammenhæng sikrede, at den danske brug af Z39.50 Holdings Schema kan migreres. Den mulige anvendelse af *ISO 20775* vil blive evalueret i forbindelse med de danske forberedelser i forbindelse med forslaget om *Interlibrary Loan Transactions* (jf. 6.3 og 9.4).

9.5 Udveksling af fjernlånstransaktioner

Der sker i dag en effektiv udveksling af fjernlånstransaktioner (ILL transaktioner) med Z39.50 extended service som transportprotokol og med en XML version som indholdsformat. Denne blev lavet på grundlag af *Profile for the Use of Z39.50 Item Order Extended service to Transport ILL Protocol APDUs* (Z39.50/ILL Profile 1).

<http://www.collectionscanada.ca/iso/ill/document/standard/z-ill-1a.pdf>

XML schemaet ses på Z39.50 Maintenance Agency:

<http://www.loc.gov/z3950/agency/defns/illv5.xsd>

Se nærmere i afsnit 7 i *danZIG Profile Specification 2007*

<http://www.bs.dk/publikationer/andre/danzig/01/>

Der forventes i 2013 vedtaget en ny ISO standard *Interlibrary Loan Transactions* (jf. 6.3). Der er i danZIG ILL arbejdsgruppen startet de relevante forberedelser.

Særligt for kopi af bestillinger foretaget i BOB/DanBib til lokale bibliotekssystemer blev i 1999 udgivet *Udvekslingsformat for e-mail-bestillinger* <http://www.danbib.dk/docs/ill0.htm>

Aktuelt:

November 2012: Justering af *Udvekslingsformat for e-mail-bestillinger* (se

<http://syslev.wordpress.com/2012/11/06/ill0-format-040041-fra-dbcs-databrond/>)

9.6 Udveksling af statiske beholdningsoplysninger

Der sker i en række forskellige sammenhænge indberetning af beholdning af biblioteksmaterialer, som er specificeret i forhold til det særskilte formål.

Forskningsbibliotekerne indberetter beholdning til DanBib ved at indsende bibliografiske poster i ISO 2709.

Folkebibliotekerne indberetter beholdning til DanBib ved en særskilt indberetning knyttet til FAUST-nummer, se afsnittet *Indberetninger i Bestillings- og indberetningsformatet – formel beskrivelse*

<http://www.danbib.dk/docs/best-ind-format.pdf> (marts 2005).

Folkebibliotekerne og skolebibliotekerne indberetter beholdning til brug for fordeling af biblioteksafgift. Som mulighed fra 2011 og obligatorisk fra 2012 har styrelsen publiceret en forenklet specifikation: *Bestandsindberetning til Biblioteksafgiften* (juli 2011) <http://biblstandard.dk/bia/doc/bestandindbia.htm>

9.7 Materialeidentifikation

Efter aftale med styrelsen koordinerer og udleverer DBC sekvenser af materialenumre til enkeltbiblioteker til brug ved fremstilling af stregkodeetiketter og materialeID på RFID-tags. Numrene tildeles fra en central, fortløbende nummerrulle, og formålet med koordineringen er naturligvis at sikre materialenumrenes entydighed aht. f.eks. rationelt fjernlånssamarbejde. Udlevering af en sekvens sker mod gebyr.

<http://www.dbc.dk/produkter-services/numre-og-stregkoder/stregkodeetiketter-sekvensnumre>

9.8 Udveksling af udlånsoplysninger

Den basale standard er NCIP. *Z39.83 NISO Circulation Interchange Protocol – Standing Committee Website* <http://www.ncip.info/>

Der foreligger et antal danske specifikationer:

NCIP Implementation Guidelines: Collaboration between Danish libraries and other agencies (danZIG-specifikation 03)

NCIP Implementation Guidelines: Collaboration between bibliotek.dk and local library systems (danZIG-specifikation 04) Denne specifikation er stadig gældende, men danZIG-specifikation 06 dækker samme område i en udvidet udgave.

NCIP Implementation Guidelines: Combined public-school libraries (danZIG-specifikation 05). Denne specifikation er stadig gældende, men danZIG-specifikation 07 dækker samme område i en udvidet udgave.

NCIP Implementation Guidelines: Collaboration between General User Interfaces being Brokers and Local Library Systems (danZIG-specifikation 06)

NCIP Implementation Guidelines: Collaboration between Integrated (strongly-coupled) and Connected (weakly-coupled) Libraries (danZIG-specifikation 07)

Åbne biblioteker – også på afstand (danZIG-specifikation 08)
(se: <http://biblstandard.dk/ncip/>)

Der er i juli 2011 foretaget en række mindre tilføjelser til NCIP-specifikationerne med:

Updates of NCIP Implementation Guidelines -
http://biblstandard.dk/ncip/ncip_update.htm

Det handler om at tilføje oplysning om tidsskriftsnummer til lånerstatus, håndtering af bogbusholdeplads, flere oplysninger om materiale til afhentning

samt om at dublere adresseinformation, så elektronisk adresse også medsendes (af hensyn til mail/telefon synbar i lånertjek fra netpunkt.dk).

Endvidere er i de danske guidelines ikke specificeret alle tænkelige opslag fra en slutbrugergrænseflade til et udlånsmodul. Der blev valgt et niveau, som ville gøre det muligt at håndtere langt størstedelen for at undgå at sidde fast i de sidste mere besværlige procenter-

Åbne biblioteker – også på afstand beskriver de eksisterende barrierer for den fulde frie adgang til bibliotekernes fysiske materialer. Beskrivelsen er lavet med henblik på at sikre den tekniske og standardmæssige forberedelse af løsninger på disse barrierer. De indledende afsnit kommer til at danne baggrund for den bibliotekspolitiske proces, som skal ligge forud for, at bibliotekerne tager de udfoldede services på paletten og tilbyder dem til deres brugere.

9.9 RFID

Biblioteksstyrelsen fastlagde i 2004 en politik for RFID i biblioteker, som dannede baggrund for at Dansk Standard kunne udsende *DS/INF 163-1. RFID-datamodel i biblioteker. RFID Data Model for Libraries* i december 2005. Udarbejdelsen skete i en uformel arbejdsgruppe med deltagelse af RFID og bibliotekssystem leverandører i Danmark og fra flere europæiske lande.

Efter publiceringen af ISO 28560 er DS/INF 163 erstattet af en dansk profilering af den internationale standard (som dog i praksis er en videreførelse af DS/INF 163):

DS/INF 28560:2011 RFID for biblioteker. RFID in libraries (juni 2011):

Se: <http://webshop.ds.dk/product/M255621/dsinf-285602011.aspx> for køb og informationer.

DS/INF 28560 er en profilering af ISO 28560-1 og ISO 28560-3 og er indholdsmæssigt det samme som DS/INF 163. Endvidere indeholder DS/INF 28560 et afsnit om privatlivets fred.

Som opfølgning har Styrelsen for Bibliotek og Medier udgivet *Råd & Vink om anskaffelse af RFID i danske biblioteker* (juni 2011):

http://www.kulturstyrelsen.dk/publikationer/arkiv-styrelsen-for-bibliotek-og-medier/singlevisning/artikel/raad_vink_om_anskaffelse_af_rfid_i_danske_biblioteker/

For at medvirke til at RFID-tags på udlånsmateriale ikke indeholder identifikation af materialet ved uautoriseret aflæsning, udsendte styrelsen en anbefaling:

RFID og Faustnumre. Anbefaling fra Styrelsen for Bibliotek og Medier (august 2006)

<http://www.kulturstyrelsen.dk/institutioner/biblioteker/fokusomraader/informationsforsyning/standarder/materialeidentifikation/rfid/rfid-og-faust-numre/>

Kommunikation mellem udlånsautomater (RFID eller stregkodebaserede) sker i praksis på basis af Standard Interchange Protocol Version 2

<http://multimedia.mmm.com/mws/mediawebserver.dyn?dddddNLXpsdyHedrHeddd4LYP0DDDDDC-> (SIP2) , som er en proprietær standard fra 3M. Men i praksis er SIP2 blevet til en de facto standard, og den understøttes af bibliotekssystemer og RFID leverandører.

For at kunne overføre en ISIL fra en RFID-tag er lavet en tilføjelse til SIP2: *Specification of Danish RFID SIP2 protocol extension for ISIL*

http://biblstandard.dk/rfid/dk/rfid_sip2_extension_for_isil.htm, som beskriver hvordan et biblioteksnummer kan overføres fra RFID-tag til bibliotekssystem i forbindelse med aflevering.

Det giver mulighed for at udvikle en funktionalitet i bibliotekssystemet, hvor aflevering af et materiale, som tilhører et andet bibliotek, kan registreres som afleveret, uanset om materialet er udlånt fra det modtagende bibliotek.

Se nærmere om RFID og biblioteker i Danmark: <http://biblstandard.dk/rfid/dk/>

9.10 Brugerhåndtering

Styrelsen for Bibliotek og Medier nedsatte i sommeren 2010 en Arbejdsgruppe om brugerhåndtering til forberedelse af DDB. Gruppens første resultat er indgået i DDB udredningsarbejdet. Udgangspunktet var at sigte mod en fælles håndtering med anvendelse af WAYF, som bygger ovenpå standarden: *Security Assertion Markup Language 2.0 (SAML 2.0)*.

SAML Specifications <http://saml.xml.org/saml-specifications>

Sammenhængende adgang til digitalt materiale og andre bibliotekstjenester (Juli 2012)

http://www.kulturstyrelsen.dk/fileadmin/user_upload/dokumenter/bibliotek/Fokusomraader/FRIB/Sammenhaengende_adgang_til_digitalt_materiale_og_andre_bibliotekstjenester_juli_2012.pdf

Som et af resultaterne af FRIB's arbejde blev der i maj 2011 (senest opdateret juli 2012) publiceret en specifikation for udveksling af låneroplysninger for at kunne etablere CULR - Core User Library Registry. Formålet med CULR er kort fortalt at identificere de biblioteker, hvor en given person eller virksomhed er

registreret som låner. CULR skal således vedligeholde en liste over de lokale lånumre, som hver enkelt person råder over. Ved hjælp af disse oplysninger kan et system kontakte brugerens tilknyttede biblioteker med henblik på at indhente supplerende informationer.

Core User Library Registry <http://biblstandard.dk/culr/index.htm>

Der arbejdes videre med området i regi af FRIB (se foran), og notatet kan forventes at blive opdateret. Se nærmere herom: <http://biblstandard.dk/frib/>.

Aktuelt:

Januar 2012: Opdateret udgave af Sammenhængende adgang til digitalt materiale og andre bibliotekstjenester

Maj 2012: Specifikationer til CULR - Core User Library Registry publiceres

Juli 2012: Opdateret udgave af Sammenhængende adgang til digitalt materiale og andre bibliotekstjenester

9.11 Indkøb

Siden Biblioteksstyrelsen tog fat på dette område til erstatning for papirbestilling og simple lister med faust-numre og antal kopier i notepad-format med danEDItEUR-specifikationerne har arbejdet bygget på EDItEUR.: <http://www.editeur.org/> (EDItEUR is the international group coordinating development of the standards infrastructure for electronic commerce in the book and serials sectors). Nu handler det om de XML-baserede EDItX specifikationer.

EDItX: <http://www.editeur.org/88/EDItX-Overview/>

De oprindelige (og første danske) XML specifikationer for ordrer m.v. blev derfor i 2008 erstattet af en dansk vejledning til EDItX:

Guidelines for use of EDItX documents in Danish libraries (danZIG-specification 02) <http://www.bs.dk/publikationer/andre/danzig/02/>

Der er i august 2011 udgivet en ny version, som også indeholder en web service for udveksling af ordrer og følgesedler.

Guidelines for use of EDItX documents in Danish libraries, version 2.0 (danZIG-specification 10)

[http://www.kulturstyrelsen.dk/publikationer/arkiv-styrelsen-for-bibliotek-og-medier/singlevisning/artikel/guidelines for use of editx documents in danish libraries version 20/](http://www.kulturstyrelsen.dk/publikationer/arkiv-styrelsen-for-bibliotek-og-medier/singlevisning/artikel/guidelines%20for%20use%20of%20editx%20documents%20in%20danish%20libraries%20version%2020/)

Denne specifikation tager også højde for, at ordrer ikke altid bliver skabt i et bibliotekssystems accessionsmodel, men også som led i et selvstændigt materialevalgsmul eller hos leverandører som led i en anskaffelsesprofil.

Guidelines for exchange of bibliographic data and holdings information between a library acquisitions client and local library systems in Danish libraries (danZIG-specification 09)

http://www.kulturstyrelsen.dk/publikationer/arkiv-styrelsen-for-bibliotek-og-medier/singlevisning/artikel/guidelines_for_exchange_of_bibliographic_data_and_holdings_information_between_a_library_acquisition/

Specifikationen indeholder bl.a. en beskrivelse af, hvordan ISO 20775 (se ovenfor) anvendes til at indsamle historiske data om f.eks. brug (udlån) af materiale til brug for beslutning om nyindkøb.

Der er i danZIG materialevalgssarbejdsgruppens regi publiceret et antal hjælpeværktøjer til indkøbsfunktionerne:

Specifikation af kopi af e-faktura til bibliotekssystem OIOUBL

<http://biblstandard.dk/acq/doc/kopioioubl.htm>, som beskriver en web service til udlevering af en kopi af e-faktura i formatet OIOUBL (nu standard 2011) med henblik på, at et bibliotekssystem efter import kan rapportere "alt modtaget"

Specifikation af prisforespørgsel

<http://biblstandard.dk/acq/doc/prisforesp.htm>, som beskriver en web service for opslag fra bibliotek til leverandør på aktuel pris. Denne service er blevet nødvendig efter bortfald af faste bogpriser – og dermed registreringen af sådanne i den bibliografiske post. Specifikationen er september 2012 opdateret med fejlkoder og nye pristyper.

Aktuelt:

September 2012: *Specifikation af kopi af e-faktura til bibliotekssystem OIOXML* udgået.

September 2012: Opdateret udgave af *Specifikation af prisforespørgsel*

9.12 Statistik

Specification of statistic files for Danish public libraries (2009)

http://biblstandard.dk/statistic/Specification-public-libraries_2009-12-09.htm

beskriver det tekniske format for folkebibliotekernes indberetning fra bibliotekssystemerne dækkende udlån, fornyelser, bestand, afgang, tilvækst af fysiske materialer samt aktive lånere.

Denne specifikation anvendes af Danmarks Statistik ved modtagelse af indberetningsfiler fra folkebibliotekerne.

Specifikation af web indberetning af øvrige data fra forskningsbiblioteker og folkebiblioteker via web-blanket tilgår årligt de relevante biblioteker direkte fra Danmarks Statistik.

9.13 Lokalsystemer

Udover hvad der er beskrevet under andre afsnit om samspil med andre systemer, er der også nogle tekniske regler af betydning for trimning af lokale bibliotekssystemer:

Regler for gebyrer for sen aflevering fremgår af *Lov om biblioteksvirksomhed* <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=120665> §21.

Af Bekendtgørelse om biblioteksvirksomhed

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=11951> fremgår af § 13, at musikbærende fastformsmedier først kan udlånes efter udløbet af en karenstid på 4 måneder. Denne karenstid er registreret i danMARC felt 006.

Af Bekendtgørelse om undtagelse fra pligten til anmeldelse af visse behandlinger, som foretages for den offentlige forvaltning

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=843&exp=1> § 12 fremgår, at data om en låners lån skal slettes senest 4 uger efter udlånsforholdets ophør, hvis ikke det lokale bibliotekssystem skal anmeldes.

9.14 Andre specifikationer

Retningslinjer om IT-baseret kommunikation Juni 2008

<http://www.kulturstyrelsen.dk/index.php?id=19334> beskriver, hvordan et bibliotek bør give lånerne den bedste mulige service i forbindelse med bestilling af materiale. Dermed opstilles også en række tekniske krav til leverandører af bibliotekssystemer.

Vejledende retningslinjer om Brugeraccept ved afgivelse af brugerskabte data (oktober 2008) <http://www.kulturstyrelsen.dk/index.php?id=19335> anviser, hvordan en bruger får orientering om sine rettigheder, inden vedkommende laver anmeldelser m.v.

Specifikation af køreseddel. Teknisk dokumentation af køreseddel for den danske kørselsordning for biblioteker

<http://biblstandard.dk/koerselsordning/doc/koereseddel.htm>

Webservice til VIP-basen

http://www.danbib.dk/index.php?doc=webservice_vip beskriver hvordan et bibliotek kan hente vejviseroplysninger fra VIP til brug for almindelige vejviseroplysninger. Køresedler og Z39.50 opslag.

E-depot

Statsbibliotekets service til kontrol af om en kasseret monografi skal sendes til Statsbiblioteket er beskrevet her:

<http://www.statsbiblioteket.dk/forbiblioteker/e-depot-1/e-depot> med den

tekniske beskrivelse i WSDL'en:

<http://webservice.statsbiblioteket.dk/EDepotServicePort/services/EDepotServicePort?wsdl>

Statistik cookies

Opmærksomheden henledes på, at en af bestemmelserne i *Bekendtgørelse om krav til information og samtykke ved lagring af eller adgang til oplysninger i slutbrugeres terminaludstyr*

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=139279> (BEK nr 1148 af 09/12/2011) i den tilhørende *Vejledning om nye regler om lagring af cookies og lignende teknologier*

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=140089>) entydigt forbyder brug af cookies til statistikformål uden brugernes samtykke.

Sidst i afsnit 4 Undtagelser står: "Et eksempel på, hvor undtagelsen ikke finder anvendelse, er brugen af fx cookies eller lignende teknologier til webstatistik eller anden analyse af brugernes adfærd på en tjeneste (eller dele heraf).

Webstatistik er sjældent en teknisk forudsætning for at levere en tjeneste og sjældent det formål, med hvilket brugere tilgår en tjeneste."

Principper og retningslinjer for interurbant lånesamarbejde i Danmark

Formålet med Principper og retningslinjer for interurbant lånesamarbejde i Danmark er at give et overblik over regler, bestemmelser og god bibliotekspraksis i forbindelse med bibliotekernes lånesamarbejde i Danmark.

<http://www.kulturstyrelsen.dk/retningslinjer-for-det-interurbane-laanesamarbejde/retningslinjer-for-det-interurbane-laanesamarbejde/>

Materialetyper

De i bibliotek.dk anvendte materialetyper er defineret i

<http://www.danbib.dk/docs/abm/types.xml> med tilhørende tekniske XML specifikation <http://www.danbib.dk/docs/abm/types.xsd>. Specifikationen er

lave i forbindelse med publicering af *Materialetypeikoner til brug i*

bibliotekskataloger (2008) <http://www.danbib.dk/index.php?doc=bibdkemnex>

Aktuelt:

Juli 2012: Opdateret udgave af Specifikation af køreseddel

9.15 Konverteringsbeskrivelser

Konverteringsbeskrivelse for Dublin Core til danMARC2 (Marts 2004)

<http://www.bibliotekogmedier.dk/biblioteksomraadet/fokusomraader/informationsforsyning/standarder/katalogisering/konvertering/konverteringsbeskrivelse/>

Konvertering fra MARC21 til danMARC2 (April 2008)

http://biblstandard.dk/kat/konv_marc21_to_danmarc2.htm

Konvertering fra danMARC2 til MARC21 (April 2009)

http://biblstandard.dk/kat/konv_danmarc2_to_marc21.htm

Mapning danMARC2 til DKABM (August 2009)

http://biblstandard.dk/abm/doc/danMARC2_til_DKABM.pdf

Tabel med mapning fra bibliotekernes danMARC2 til DKABM (version 2009)

Mapningsoversigt dM2 -> DKABM 2011

<http://www.danbib.dk/docs/bibdk/Mapningsoversigt%20dm2-Dkabm%202011.pdf>

Udarbejdet af DBC til brug for Biblioteksprofil for databrønd.

Aktuelt:

Juli 2012: DBC publiceret Mapningsoversigt dM2 -> DKABM 2011

9.16 Servicespecifikationer

Som en del af DanBib / bibliotek.dk opgaverne har DBC en række webservices. Den tekniske del af webservicelaget stilles, med mindre andet er anført, som udgangspunkt til rådighed for bibliotekssektoren, hvilket formelt set vil sige at det stilles til rådighed for abonnenter på DanBib. Dette skal forstås bredt og dækker således også f.eks. systemleverandører, der agerer på vegne af biblioteker. Den indholdsmæssige del af webservicelaget vil i nogle tilfælde være særskilte abonnementsydelser.

Den tekniske beskrivelse af webservicelaget er beskrevet på

<http://oss.dbc.dk/plone/services/>

Listen omfatter pt. følgende services:

Borrower Check Service

Kan bruges til at tjekke om en slutbruger har rettigheder til en given elektronisk service.

Open ADHL

Finder øvrige titler, som lånere af en given titel har lånt.

Open Agency

Henter af information om biblioteker, f.eks. adresser og åbningstider.

Open Find Order

Opslag i bestillingsbasen.

Open Holding Status

Tjek af materialestatus.

Open Order

Bestilling af materialer, lokalt og fjernlån.

Open Price Check

Henter af prisoplysninger fra materialeleverandører.

Open Question

Modtagelse af spørgsmål i en spørgetjeneste.

Open Scan

Skan af indekser i databrønden.

Open Search

Søger i databrønden og udleverer data til fremvisning.

Open Search Admin

Giver mulighed for at tilføje, opdatere eller slette objekter og relationer i databrønden.

Open Spell

Stavekontrol (brugsret er pt. begrænset).

Open User Status

Giver en slutbruger mulighed for at se sine lån, forny mm.

VoxB

Opsamler og formidler brugernes egne anmeldelser, ratings og tags af bøger film og musik, mm.

Moreinfo

Giver adgang til forsider og anden supplerende information til materialer i danske biblioteker.

10. Bibliografi

bibstandard.dk. Hjemmeside med specifikationer, XML schemaer, XML eksempler, name spaces etc. for Kulturstyrelsen's egne standardaktiviteter indenfor biblioteksområdet samt for samarbejdsprojekter.

<http://bibstandard.dk/>

Standarder - hvilke bruger DBC?

<http://www.danbib.dk/index.php?doc=standarder>